

Dróth Júlia (szerk.): Fordítási és szaknyelvi gyakorlatok távoktatásban

(Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem: L'Harmattan Kiadó. 2020. 255 p.)

A szakfordítás területén aktív képzőintézmények közül a Károli Gáspár Egyetem oktatói, Dróth Júlia és szerzőtársai reagáltak a leggyorsabban a pandémia kapcsán bevezetett távolléti oktatásban megfogalmazódó igényekre. A szerkesztői bevezetőben leírtak tanúsága szerint a KRE oktatói régóta fontolgatták egy hibrid (*blended*) képzés bevezetésének lehetőségét, s e kötettel megtették az első lépést: megosztották az oktatói közösséggel azokat az ötleteket, amelyek saját szűkebb területükön beváltak, és alkalmasak lehetnek akár távolléti oktatásra vagy akár távoktatásos munkaformában történő képzéshez is.

Ez a gyakorlati útmutatókat, módszertani ötleteket tartalmazó kötet többféle célközönségnek is szólhat, többféle funkciót is teljesíthet: egyaránt tartogathat érdekességeket kezdő és rutinos oktatóknak (nemcsak szakfordítást oktatóknak, hanem olyan nyelvtanároknak is, akik még nem mellőzték teljesen a fordítást a gyakorlatukból, és hajlandók bevetni ötödik készségként a nyelvórákon), illetve a szaknyelvet, (szak)fordítást már tanuló vagy az iránt érdeklődő hallgatóknak, laikusoknak.

A kötet Dróth Júlia szerkesztői előszavát (7–8) követően egy fordítástechnikai útmutatót kínál, majd öt fejezetbe rendezve közöl írásokat általános fordítástechnikai kérdésekről, szakszövegek és irodalmi szövegek fordítási aspektusairól, nyelvhelyességi kérdésekről.

Az első tanulmány – Dróth Júlia fordítástechnikai útmutatója (9–59) – nagyon értékes írás fordítást oktatók és hallgatók számára egyaránt, egyben ékes bizonyítéka, hogy a szerző évtizedes oktatói, kutatói és publikációs tevékenysége mellett állandó gyűjtőmunkát is végez. Az ötven oldalt felölelő írás izgalmas példákat hoz lexikai és grammatikai átváltási műveletekre, és nemcsak műfordításokból, hanem gazdasági, műszaki szakfordításokból is válogat. Különösen értékes a reáliákról összeállított rész – itt is látunk szakszövegekben megjelenő reáliákat is, illetve dicséretes, hogy irodalmi példák esetén friss művekből idéz (pl. Ken Follett: *Titánok bukása*, 22). Iránymutatást kapunk a forrásnyelvi szövegben szándékosan szereplő (harmadik nyelvű) idegen szavak fordításához, illetve érdekes adalékokat egyes idiomatikus kifejezések fordításához. Nagyon hasznosak a lábjegyzetek is, ahol a szerzők több színvonalas írásra is felhívják a figyelmet (pl. Szaknyelv és szakfordítás kötetei, helyesírási szótárak stb.) – az olvasó örömmel veszi ezeket az emlékeztetőket.

Az első fejezet nyitó tanulmányának (63–88) szerzője Heltai Pál, aki magyar–angol irányba történő fordításokhoz ad módszertani ötleteket. Heltai Pál olyan időszerű témákat érint, mint az utószerkesztés, a párhuzamos szövegek

alkalmazása és a gépi fordítás kritikus megközelítése. A *Magyar–angol fordítás a Google korában* címet viselő írásában arra ad újszerű ötleteket, hogyan érdemes a Google Fordítót bevonni az oktatási folyamatba, milyen szövegeket érdemes e célra kiválasztani, illetve hogyan lehet párhuzamos szövegeket felhasználni annak érdekében, hogy a hallgatók jobb minőségű célnyelvi szöveget tudjanak előállítani. Heltai megjegyzi, hogy a gazdasági témájú szövegeket a Google Fordító magyar–angol irányban már szinte hibátlanul fordítja, és az a tény, hogy sokszor nyelvileg jobb minőség jön létre, mintha a hallgatók fordítanák – elsősorban annak köszönhetően, hogy a gépi fordítóprogramok hihetetlen mennyiségű párhuzamos szövegből dolgoznak. Az írást olvasva felmerül a kérdés, hogy vajon milyen mértékben érdemes a képzőintézményeknek a gépi fordítás alkalmazását bevonni a képzési programba; legyen ez alapvetés, hiszen jelentősen javítja a fordítói munkatempót, vagy az oktatóknak csak „jelzésszerűen” kellene alkalmaznia ezt a támogatást; pedagógiaiilag megfelelően megkonstruált feladatok (pl. utószerkesztés) révén.

A fejezet második tanulmányát (89–110) szintén Dróth Júlia jegyzi: az első bemutatott projektben olyan feladatokat kínál, amelyek révén a fordítás céljáról, mibenlétéről lehet elmélkedni, illetve a fordíthatóságot lehet megvitatni, annak határait feszegetni – jelen esetben műfordítási ujjgyakorlatokkal. A második projektben egy olyan, módszertanilag összetett feladatsort ír le a szerző, amely példaértékű lehet a szakfordítást oktató kollégák számára, mert a feladatok kiválóan alkalmasak a szakfordítójelöltek komplex kompetenciafejlesztésére (lásd eTransFair szakfordítói kompetenciaprofil, 2017). A projektfeladatok között szerepel a fordítói döntések indoklása, glosszáriumkészítés, terminológiai munka, nyelvhelyességi kérdések fókuszba helyezése, blattolás és önértékelés – csupa olyan feladat, amely felkészíti a hallgatókat a nyelvi közvetítői piacon való helytállásra.

Vándor Judit tanulmánya (111–128) konkrét betekintést enged az oktatói javítások természetébe, érdekes kontrasztot mutatva a lektori javításokkal, így a lektori háttérrel szakfordítóképzésben oktató külsős kollégák számára különösen elgondolkodtató lehet. A részletes oktatói visszajelzésekben arról is képet kaphatunk, milyen sziszifuszi munka is valójában egy-egy tanfordítási munkafolyamat előkészítése, milyen nehéz fókuszált, gondolkodásra sarkalló, és egyben motiváló oktatói megjegyzéseket fűzni egy-egy fordítási feladathoz úgy, hogy a hallgatóknak a visszajelzés ne szegje kedvét; inkább ösztönzően hasson rájuk. Ebből az írásból is kiviláglik, milyen nehéz a fordítási problémákat beazonosítani, s a hézagosabb háttérismeretekkel rendelkező hallgatók hogyan sétálnak bele olyan csapdába, amelyekről nem is gondoltuk volna, hogy problémát okoznak.

A *Szakmai szövegek fordítása* című fejezetben (131–182) Kovács Tímea, aki egyben a kötet szakmai lektora is, a szakirányú továbbképzésben részt vevő hallgatók jogi szaknyelv és fordítás kurzusán kiadott projektfeladatainak részleteibe enged bepillantást. Ebből az írásból is az derül ki, hogy a hallgatók egy igényes egyetemi stúdiumon mennyi háttérmunkát végeznek, mielőtt egy szöveg fordításának nekiáll(hat)nak. A második jogi szöveg (147) kapcsán ismét felmerül a kérdés, hogy az átváltási műveletek beazonosítása mennyire segíti a hallgatókat a tudatos fordítói döntésekben, és újra megmutatja a pedagógiai elemeket jobban előtérbe helyező oktatói, valamint a piaci valóságot az osztályterembe (online platformra!) behozó lektori hozzáállás közötti markáns különbségeket. Megjegyzendő, hogy a kötetben szereplő példák közül talán egy kicsit kevesebb is elég lett volna ennek szemléltetésére.

Adorján Mária hét szaknyelvi projektbemutatója (185–219) is sok érdekességet tartogat az olvasóknak, noha a fókuszpont tekintetében ez az írás egy kicsit kilóg a kötetből. A szöveg ugyanakkor sok kreatív ötletet kínál, amelyeket kiválóan fel lehet használni fordítandó szövegekhez akár bevezető, akár kiegészítő feladatként. Külön értékelendő, hogy a szerző minden feladathoz mellékel megoldási javaslatot vagy mintafordítást.

Kiss Zsuzsanna írásának (223–251) két célközönsége is van: a műfordítás és az alkotó írás művelőinek és/vagy oktatóinak egyaránt szól, és betekintést enged a Műfordítás mint alkotó írás szeminárium munkafolyamatába. A hallgatók feladata ezen az órán a műfordítás alapvető kérdéseinek megvitatása, pl. fordításidézetek, szállóigék vizsgálatával, egy-egy mű többféle fordításának szembeállításával, vagy akár a *Biblia* angol és magyar fordításának összehasonlításával. Érdekes, kifejezetten üdítő olvasmány a hallgatók műfordításaiból közölt válogatás, ám oktatói, módszertani megjegyzések híján ezek kevésbé hasznosíthatók; bár meglehet, hogy egy műfordítást oktató kollégának ugyanolyan inspirálóak, mint a recenzornak a szakfordítással kapcsolatos feladatok.

A magyar nyelvhelyesség kérdése időről időre napirendre kerül; a BME 2020-as szakma-diák találkozájának is ez volt a témája. M. Pintér Tibor *Magyar nyelvhelyesség fordítóknak* című írása (255–270) is olyan alapkérdéseket jár körül, hogy mitől lehet jobb, igényesebb egy szöveg, hogyan lehet és kell megfelelni a nyelvhasználati normáknak, melyek azok a hibák, amelyek elfogadhatók, s mi a különbség a helyesírás és a helyes írás között. Az összefoglaló érdekes példákat és feladatokat mutat be két konkrét típusú hibafelismeréséhez: az egyik ilyen problémás terület a terpeszkedő szerkezetek túlbujánzása, ahol az ún. funkciógés szerkezetek kiszorítják a teljes értékű

igéket; a másik, részleteiben körüljárt téma pedig a névelők helyes használata, illetve jelentésmódosító szerepe.

Ahogy Dróth Júlia a bevezetőben leírja, a kötet a sokszínűség jegyében készült, különböző tantárgyakhoz és különböző oktatási célokhoz készített tananyagokból nyújt válogatást. Noha az írások fejezetekbe történő rendezése, illetve a rendezési elv létjogosultsága nehezen igazolható, mindez nem von le a kötet értékéből, hiszen a szerkesztő a bevezetőben bevallja, hogy a „tananyagok még nem alkotnak egységet a teljes képzés szempontjából” (7). Az, hogy mi teszi az egyes feladatokat távolléti képzésben vagy távoktatásban alkalmazhatóvá, nem teljesen egyértelmű, bár a leírásokból kiderül, hogy a feladatokat a pandémia alatt a hallgatók szinkron vagy aszinkron módban elvégezték, feldolgozták, tehát a feladatok egyszer már működtek ilyen jellegű kontextusban. A kötetnek tagadhatatlan erőssége, hogy a tanulmányok alapján az olvasónak számos gondolata támad, hogyan lehetne egy ötletet tovább szőni, egy elképzelést egy másik fordítási, szaknyelvi feladatban megvalósítani. A kötet tehát fontos célt teljesít: inspirálja célközönségét, így hasznos lehet minden (szak)nyelvvel és (szak)fordítással foglalkozó (szak)ember számára.

SZABÓ CSILLA
BME GTK Idegen Nyelvi Központ
szabo.csilla@gtk.bme.hu